

Iz filozofije trajnostnega prostorskega razvoja

Globalizacija sveta prinaša čedalje večje izzive za naš gospodarski, socialni in prostorski razvoj. Soočamo se z vprašanji, kako istočasno povečati konkurenčnost gospodarstva, izboljšati pogoje za življenje prebivalstva ter ohraniti naravne vire. Vprašanje trajnostnega razvoja je še vedno v jedru našega zanimanja, saj predstavlja dinamično ravnovesje, ki ga moramo doseči na vsakem območju posebej. Tak način razumevanja odnosa med razvojem in varstvom je slovenska načrtovalska stroka vgradila v svoje delovanje že pred desetletji, kar ponazarja tudi pričujoče besedilo.

»Na Slovenskem se nadaljuje razvoj, ki bo tako korenito preobrazil podobo dežele, kot se to v njenem več kot tisočletnem obstoju še ni zgodilo v tako kratkem času. Pred očmi enega rodu usiha kmetovanje na širnih območjih, drugje pa se zaradi posodabjanja iz temeljev spreminja zgradba pridelovalnega sveta. Gozdnatost se povečuje in po tem prihajamo v sam vrh Evrope. Nadaljuje se poselitev, širjenje mest in vasi in s tem povezana rast prometnega omrežja in energetskega naprave, odpirajo se nove zmožljivosti za oddih, šport in turizem. Vse to terja prostor in vsak dan znova zastavlja vprašanja, kako se opredeljevati do vrednosti, ki jih je naš človek zatekel v naravi ali pa sam ustvaril v stoletjih bivanja na svojih tleh. O tem je na voljo kar dosti vednosti, tudi predpisov, ki bi zagotavljali njeno uporabo. In vendar se vse bolj utrjuje spoznanje, da ne zadošča samo vedeti, kaj je prav, razpolagati z znanjem za njegovo uresničevanje in to opredeliti z zakoni, ampak so potrebni tudi drugačni vzgibi. Ti pa izhajajo iz razvite družbene zavesti, ki je sposobna razčleniti materialne in etične vrednosti in jih po prednostih ustrezno razvrstiti. Zdi se, da je oblikovanje zavesti o pomenu okolja eden ključnih dejavnikov, ki bodo soodločali o prihodnjem razvoju našega prostora in o usodi naše stvarne dediščine. Razvita zavest je tisto, kar bomo najbolj potrebovali, je najzanesljivejše vodilo, saj sega po celostnih presojah, daje prednost zgodovinskorazvojnemu pred hipnim, dolgoročnemu pred kratkoročnim, in kadar je treba, se tudi odreče materialnemu. V obalnem delu Slovenskega Primorja bi morali v prvi vrsti poskrbeti za osnovni program dejavnosti in rabe, ki izhaja iz prostorskih značilnosti. Okno v svet, luka, prav gotovo sodi vanj in enako tudi ladjarska flota, dalje morski ribolov, trezno odmerjene turistične dejavnosti, solinarstvo in seveda kmetijstvo z izvirnimi sredozemskimi pridelki in kulturami, ki dajejo regiji tudi posebno obeležje. Nazadnje, a v vrhu pomembnosti je, da obala omogoča Slovencem in drugim, zlasti mladini v dobi spoznavanja, doživetje morja, te nedoumljive razsežnosti, ki se na horizontu spaja z nebom. Za to pa je potrebna odprta obala. Povezovalno, celostno prostorsko načrtovanje, naj omogoča umestitve in selitve k toplim obalam od morja odvisne ter vrhunske dejavnosti – ribištvo, pomorski promet, rekreacija, šole, raziskovalni inštituti, finančne ustanove, informacijske tehnologije, komunikacija in računalništvo – v zaledje pa poselitev, kmetijstvo in drugo.«

(Iz knjige Slovenske krajine, avtorja Dušana Ogrina, DZS, Ljubljana 1989; izbral in priredil B. Kontić)

Izbrani primeri celostnega prostorskega načrtovanja na slovenski obali

- Program CAMP Slovenija
- Podrobnejša zasnova prostorskih ureditev obalnega pasu
- Analiza ogroženosti zaradi možnih nesreč v industriji (v sklopu priprave novega prostorskega načrta Mestne občine Koper)
- Ciljni raziskovalni projekt: Umestitev luke Koper v trajnostni okvir razvoja Obalno-kraške regije
- Celovita prostorska ureditev pristanišča v Kopru
- Vključenost prebivalcev v razvojna načrtovanja

CAMP Slovenija

Predstavitev

Program upravljanja z obalnim območjem (CAMP, Coastal Area Management Programme) je program v okviru Mediteranskega akcijskega plana (MAP, Mediterranean Action Plan), ki je usmerjen v trajnostno upravljanje z obalnim območjem ter združuje skrb za okolje in razvojno planiranje.

V okviru CAMP Slovenija sta se izvajali dve vrsti projektov: individualni, ki so obravnavali izbrane tematike in horizontalni, ki imajo nalogo povezovanja vseh aktivnosti v integralen proces.

INDIVIDUALNI PROJEKTI:

- Zasnova prostorskega razvoja Južne Primorske
- Podrobnejša zasnova prostorskih ureditev obalnega pasu
- Upravljanje zavarovanih območij narave
- Regionalna strategija trajnostnega razvoja turizma
- Regionalni program varstva okolja in vodnih virov
- Karte občutljivosti slovenske obale

HORIZONTALNI PROJEKTI:

- Sistemska analiza in analiza perspektiv trajnostnega razvoja
- Prostorski regionalni informacijski sistem
- Program sodelovanja javnosti, usposabljanje in javna promocija

CAMP Slovenija je usmerjen predvsem v prostorsko načrtovanje in v tematike, ki so povezane z njim. Glavni projekt v okviru programa je priprava Zasnove prostorskega razvoja Južne Primorske, kar je tudi eden najpomembnejših projektov v Regionalnem razvojnem programu za Južno Primorsko.

Zasnova prostorskega razvoja Južne Primorske je temeljni prostorski strateški dokument, ki bo vplival na značaj bodočega prostorskega razvoja v regiji, saj s ciljem trajnostnega razvoja opredeljuje prostorsko integracijo pomembnih nacionalnih in regionalnih strategij in programov. Posebna pozornost je bila posvečena prostorskim ureditvam ožjega obalnega pasu, upravljanju z zavarovanimi območji narave ter varstvu vodnih virov.

V okviru projekta so bile preizkušene tudi sodobne metodologije in orodja za prostorsko načrtovanje vključno s strateško presojo vplivov na okolje, planiranjem s pomočjo scenarijev in oceno zmogljivosti okolja za razvoj turizma, s poudarkom na sodelovanju javnosti in promociji projekta v javnosti.

Strategija trajnostnega razvoja turizma Južne Primorske

Projekt Strategija trajnostnega razvoja turizma Južne Primorske je na podlagi analize različnih vidikov razvoja turizma opredelil vizijo, cilje in strategijo razvoja turizma v regiji, usklajeno z načeli trajnostnega razvoja in z nosilno zmogljivostjo okolja, ocenjene na podlagi izbranih kazalnikov. Pripravljen je bil program ključnih ukrepov za prihajajoče programsko obdobje, ki se nanašajo na regionalno destinacijsko turistično organiziranost, izboljšanje turistične infrastrukture, razvoj in trženje novih ter izboljšanje kakovosti obstoječih turističnih proizvodov in storitev, spodbujanje kakovosti v turizmu, zmanjševanje okoljskih vplivov turistične dejavnosti ter krepitev širokega partnerstva za trajnostni razvoj.

Regionalni program varstva okolja in vodnih virov

Projekt Regionalni program varstva okolja in vodnih virov se nanaša na enega najpomembnejših instrumentov upravljanja z obalnimi območji, ki izhaja iz Okvirne direktive o vodah. Pripravljen je bil računalniški model, ki sodelujočim občinam omogoča oceno finančne izvedljivosti sprejetih Operativnih programov odvajanja in čiščenja komunalnih odpadnih voda do leta 2017. Integracija podatkov in njihova analiza je pokazala, da obstaja znaten razkorak med nalogami, opredeljenimi v operativnih programih in finančnimi možnostmi občin, posebno kraških. Na tej podlagi so bili predlagani ukrepi za učinkovitejše izvajanje operativnih programov.

Karte občutljivosti slovenske obale

Projekt Karte občutljivosti slovenske obale je prispeval orodje za pripravo strategije ukrepanja v okviru Načrta zaščite in reševanja ob nesreči na morju, v primerih onesnaženja morja zaradi izlitja nafte ter ostalih zdravju škodljivih in strupenih substanc. Zbrani so bili biološki, meteorološki, oceanografski in ostali relevantni podatki, ki so potrebni za oceno občutljivosti obale in morskega okolja za onesnaženje; opredeljena so bila območja pomembnih ekonomskih resursov z vidika ribištva, marikulture, turizma, rekreacije, marin in pristanišč ter ekološko in biodiverzitetno pomembna območja ter območja kulturne dediščine. Podatki so bili integrirani v GIS, pripravljena je bila serija kart občutljivosti slovenskega teritorialnega morja in notranjih morskih voda ter obale.

Prostorski regionalni informacijski sistem

Projekt Prostorski regionalni informacijski sistem je združil vse podatke in informacije, ki so nastali pri projektu. Prostorski regionalni informacijski sistem omogoča zbiranje, uporabo in izmenjavo podatkov na uporabniku prijazen način.

Program sodelovanja javnosti, usposabljanje in javna promocija

Projekt Program sodelovanja javnosti, usposabljanje in javna promocija je spodbujal aktivno sodelovanje javnosti pri pripravi projekta CAMP ter senzibiliziral javnost za vprašanja trajnostnega razvoja v regiji s posebnim poudarkom na trajnostnem prostorskem načrtovanju. Organiziranih je bilo več izobraževalnih seminarjev: o strateški presoji vplivov na okolje, o prostorskem načrtovanju v okviru integralnega upravljanja z obalnim območjem. Vzpostavljena je bila spletna stran, preko katere je bila širša javnost obveščena o poteku projekta, pripravljene so bile različne objave v javnih medijih.

Sistemska analiza in analiza perspektiv trajnostnega razvoja

Projekt Sistemska analiza in analiza perspektiv trajnostnega razvoja (projekt "Imagine") je bil namenjen integraciji vseh projektnih aktivnosti v CAMP Slovenija. Pri oblikovanju programa je sodelovalo več kot 50 lokalnih in nacionalnih strokovnjakov, predstavnikov institucij, državnih organov, občin in nevladnih organizacij, ki so na petih delavnicah ocenili stanje v regiji z vidika trajnostnega razvoja, uskladili nabor ključnih indikatorjev trajnostnega razvoja, pripravili scenarije bodočega razvoja - možnih in zaželenih prihodnosti, sodelovali pri pripravi programa ukrepov in opredelili marketinški načrt za promocijo Programa CAMP.

Zaključna faza projekta CAMP

V zaključni fazi projekta je bil na podlagi rezultatov individualnih projektov CAMP Slovenija in Sistemske analize in analize perspektiv trajnostnega razvoja pripravljen program upravljanja z obalnim območjem. Sočasno je v regiji potekala priprava Regionalnega razvojnega programa za obdobje 2007–2013. Vzpostavljena je bila integracija med obema procesoma, saj se vsebini obeh projektov dopolnjujeta: CAMP Slovenija nadgrajuje in podrobneje opredeljuje Regionalni razvojni program v delu, ki se nanaša na okolje in prostorski razvoj. S tem izrablja vso institucionalno infrastrukturo in izvedbene, predvsem finančne, instrumente, kar krepi njegovo implementacijsko sposobnost.

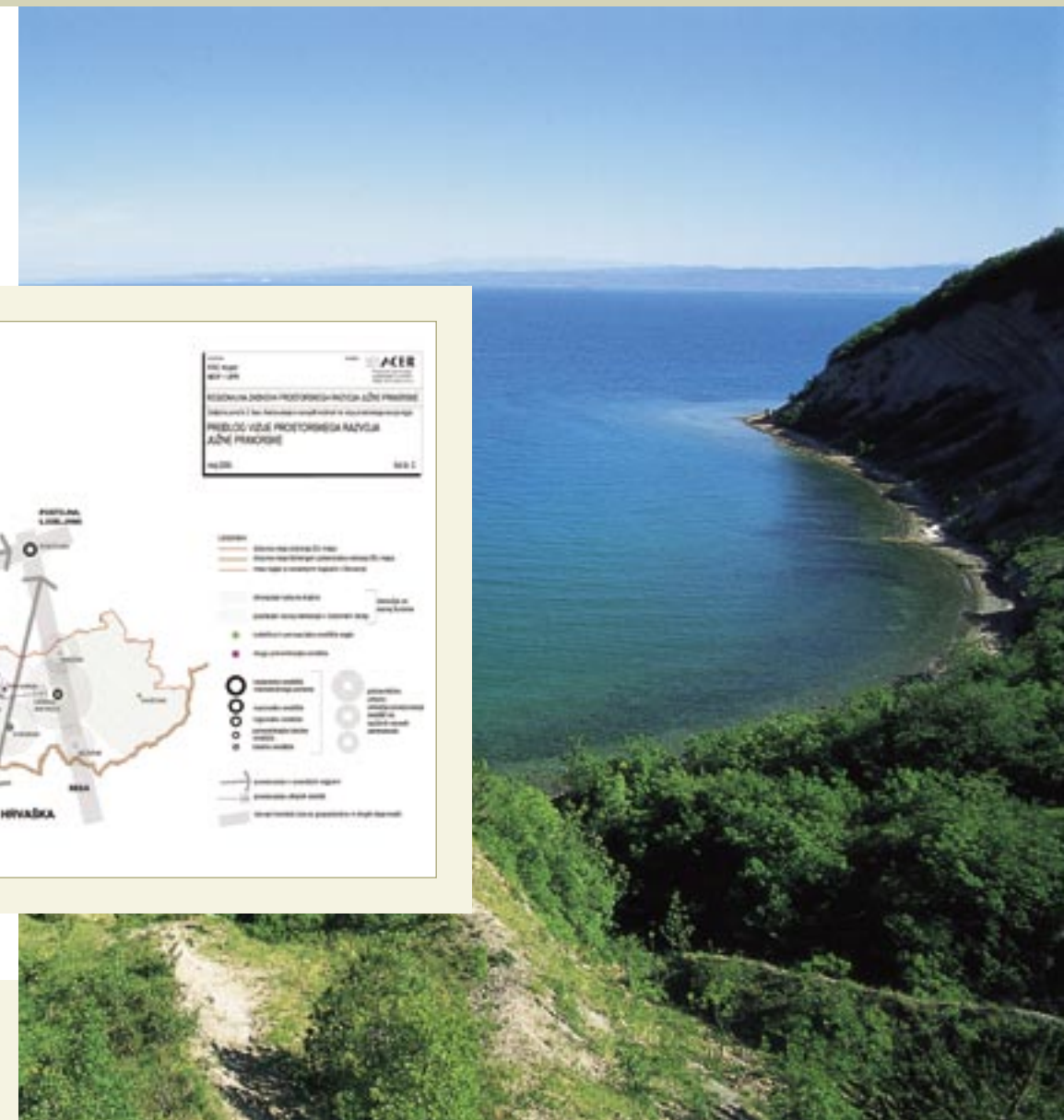
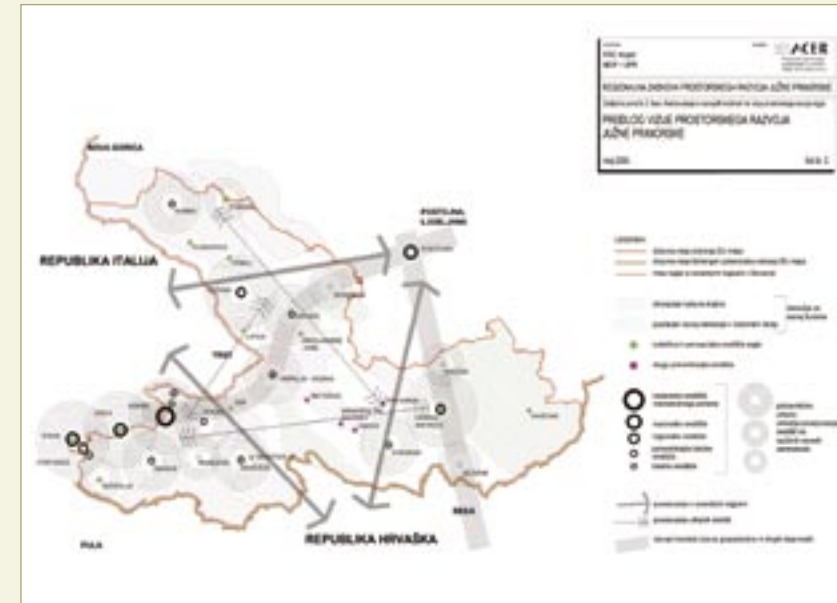
Proces CAMP Slovenija je že v času svojega trajanja sprožil izvedbo nekaterih novih projektov, ki podpirajo upravljanje obalnega območja. Največja vrednost projekta CAMP Slovenija je torej v tem, da je okrepil proces integralnega upravljanja z obalnim območjem, ga vključil v proces regionalnega razvojnega programiranja in s tem ponudil inovativen odgovor na vprašanja organiziranosti procesa in financiranja poprojektne aktivnosti na regionalni in lokalni ravni ter že v samem času izvajanja projekta pokazal, da je nadaljevanje projekta v predlagani organizaciji mogoče.

CAMP Slovenija

Vizija, strategija in program upravljanja z obalnim območjem v Sloveniji

Vizija izhaja iz ugotovitev analitične faze projekta, ki je bila pripravljena na ravni individualnih projektov CAMP Slovenija, zlasti projekta Zasnova prostorskega razvoja Južne Primorske in Podrobnejša zasnova prostorskih ureditev obalnega pasu, in na ravni Sistemske analize in analize perspektiv trajnostnega razvoja; na podlagi podatkov, ki jih je pridobila ožja projektna skupina, ter obstoječih trendov in upoštevanja pogledov ključnih deležnikov, kot tudi ekspertnih prostorskih scenarijev in oblikovanih scenarijev, opredeljenih v Podrobnejši zasnovi prostorskih ureditev obalnega pasu.

Vizijo razvoja, ki odraža želeno stanje v regiji v letu 2015, lahko strnemo v geslo:

» Prostorski razvoj Južne Primorske podpira trajnostno blaginjo, pravično porazdelitev koristi in visoko kakovost življenja ter ob tem tudi varuje in krepi naravne, prostorske in kulturne dobrine. «

1. Primorska Univerza s svojo infrastrukturo, prostorsko porazdeljeno med Slovensko Istro in Krasom – Brkini, je mednarodno prepoznavna in velja za progresivno silo regije, saj je integrirana v regionalno ekonomsko okolje in je močan generator ekonomskega razvoja.
2. Motor razvoja so inovacije na vseh področjih družbenega življenja: gospodarskem, v javnem sektorju, na področju kulture, varstva okolja. Primorska univerza, znanstveno-raziskovalna sfera in podporne strukture igrajo pri tem ključno vlogo.
3. Slovenska Istra – obala in območje Kras – Brkini so v svetu dobro poznani kot turistična destinacija za aktivno preživljanje počitnic.

- Turistična infrastruktura, usklajena z naravno in kulturno dediščino regije, je privlačna in dobro organizirana. Pomemben del lokalnega gospodarstva temelji na trajnostnem turizmu in organski kmetijski pridelavi lokalnih kmetijskih izdelkov. Zavarovana območja so pomemben generator razvoja v regiji, predvsem v ruralnem zaledju v povezavi s turizmom.
4. Biološka raznovrstnost, naravna in kulturna dediščina so učinkovito ohranjeni in obnovljeni. Naravne vrednote so ustrezno varovane in upravljane. Omogočen je trajnostni razvoj kulturnih in naravnih zakladov regije: zaščitene Sečoveljske soline, regijski park Snežnik, Lipica s svetovno znano konjerejo lipicancev in Škocjanske jame.

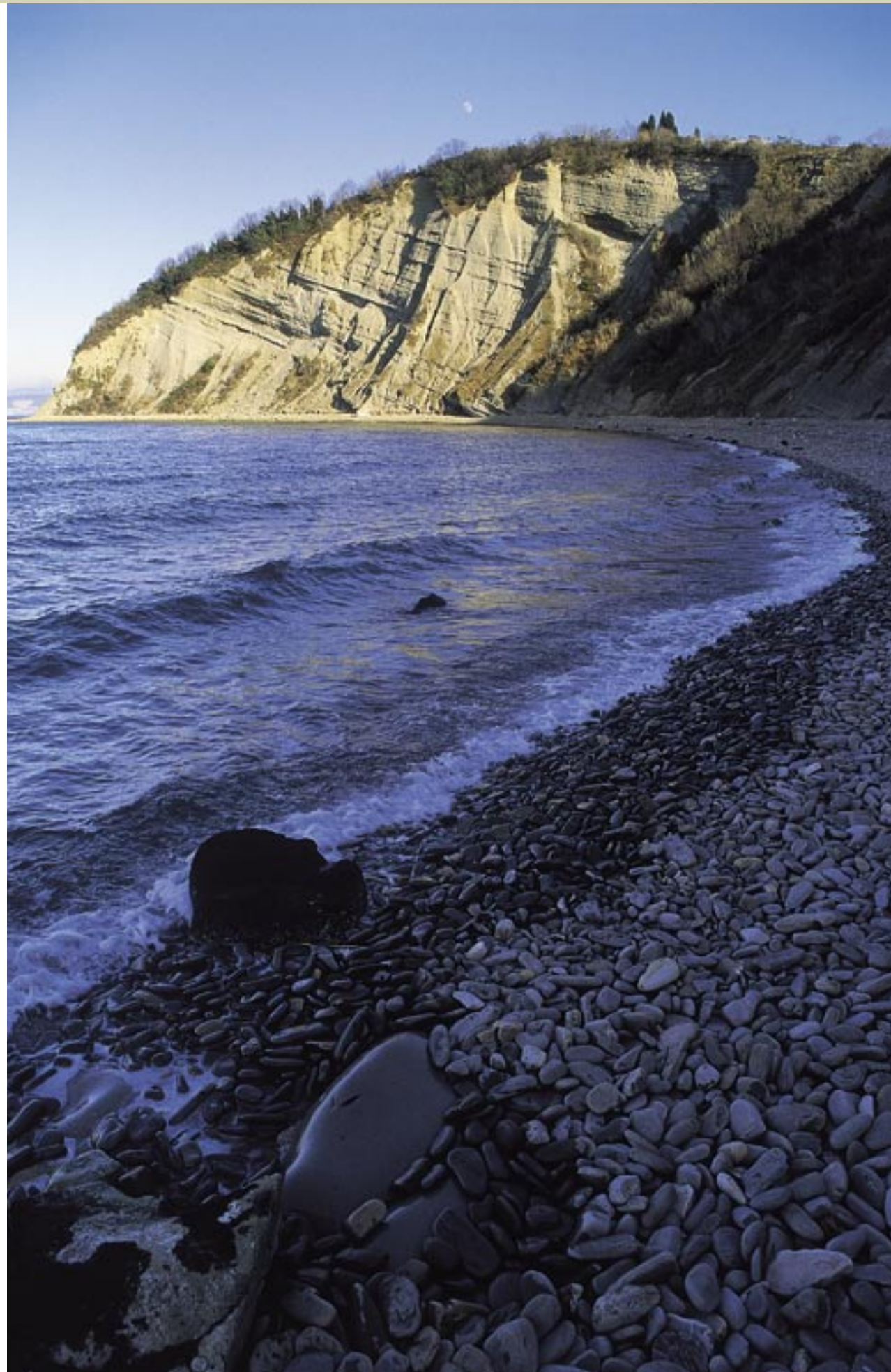
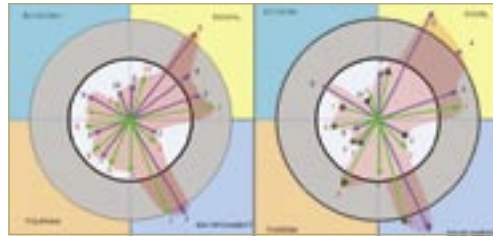
5. Bogata kulturna dediščina je obnovljena in ustrezno zavarovana, saj je uspešno integrirana v razvojne procese. Prenovljena historična mestna in vaška jedra nudijo razvite turistične storitve, na podeželju so razvite atraktivne prenočitvene zmogljivosti.
6. Komunalna infrastruktura, predvsem za odvajanje in čiščenje odpadnih voda, za gospodarjenje z odpadki ter oskrba s kvalitetno pitno vodo, je razvita in podpira trajnostni razvoj, saj so uveljavljeni inovativni načini upravljanja z naravnimi viri in okoljem.
7. Kakovost morskega okolja je izboljšana, boljše je biološko-kemijsko stanje morja.

8. Prestrukturirana je ekološko problematična gospodarska dejavnost.
9. Vzpostavljena je trajnostna oblika mobilnosti, usklajena z zahtevami lokalnega prebivalstva in primarne gospodarske dejavnosti. Javni transport je učinkovit in prijazen za uporabnika, vzpostavljena je privlačna infrastruktura za trajnostno mobilnost. Pomembno vlogo igra morski potniški promet.
10. Prostorski razvoj zagotavlja enakomernejšo distribucijo poselitve v prostoru. Narava, območja biodiverzitete in kulturne dediščine ter izjemne krajine so varne pred urbanizacijo in namenjene uživanju prihajajočim generacijam. Prostorski pritiski na neposredni obalni pas so učinkovito obvladani.

Strategija izhaja iz ugotovitev o ključnih problemih in pomanjkljivostih sedanjega stanja ter opredeljene vizije oziroma stanja, ki bi ga bilo treba doseči do leta 2015:

Ključni problemi in pomanjkljivosti:

- izrazit je pojav koncentracije poselitve in aktivnosti na omejenem obalnem pasu, kar povzroča prostorske konflikte ter degradacijo narave, ekosistemov, kulturne dediščine, izjemnih krajin in druge neželene pojave;
- komunalna infrastruktura za odvajanje in čiščenje odpadnih komunalnih voda, za ravnanje z komunalnimi odpadki ter za oskrbo s pitno vodo ni dokončana, kar obremenjuje naravne vire, predvsem vode in naravo ter ogroža biodiverzitet;
- zaradi prometne preobremenjenosti nastajajo problemi, kot so prometni zastoji in zasičenost, onesnaževanje zraka, degradacija prostora, velika poraba naravnih virov. Javni potniški promet je slabo razvit, kot tudi lokalno cestno omrežje na območjih delih regije;
- poselitev je neenakomerna, na oddaljenejših delih regije se vasi praznijo;
- turizem je, razen na obalnem pasu, preslabo razvit, neizrabljeni so potenciali predvsem v zaledju Slovenske Istre, Krasa in Brkinov;
- medobčinsko sodelovanje na področju razvojnega programiranja in prostorskega načrtovanja je nezadostno;
- nosilci razvoja in političnega odločanja so preslabo osveščeni o dolgoročnih okoljskih posledicah razvojnih namer, kar otežuje optimizacijo razvojnih odločitev; vpliv lokalnega prebivalstva na odločanje je prešibek;
- zaradi omejenosti obale prihaja do degradacije morskega in obalnega ekosistema ter krajinskih kvalitet.

Ključne strateške usmeritve:

- krepi trajnostni značaj razvoja ključnih dejavnosti, predvsem turizma in prometa;
- zmanjšati pritiske na okolje, predvsem na vode in zrak;
- izboljšati varstvo kulturne dediščine in naravnih vrednot ter ohranjanje biotske raznovrstnosti;
- zagotoviti trajnostni prostorski razvoj za večjo konkurenčnost in višjo kvaliteto življenja v regiji, predvsem s koncentracijo urbanih potencialov in enakomernjšim usmerjanjem urbanizacije v regiji.

Program upravljanja z obalnim območjem temelji na naslednjih ključnih horizontalnih elementih strategije:

- spodbujanje vloge inovacij na vseh ravneh pri bodočem razvoju;
- vzpostavitev pretoka informacij med razvojnimi programi na čezmejni, nacionalni in regionalno – lokalni ravni;
- okrepitev upravljalvske strukture in koordinacijskega mehanizma na regionalni ravni in med državno in regionalno ravno;
- okrepitev informiranja in vključevanja javnosti;
- okrepitev vloge znanstveno-raziskovalne sfere.

Podrobnejša zasnova prostorskih ureditev obalnega pasu

Namen projekta je bil preveriti tri potencialne prihodnosti ter ugotoviti, kateri razvojni scenarij lahko omogoči doseganje zastavljene vizije prostorskega razvoja obalnega pasu ob upoštevanju temeljnih načel in splošnih razvojnih izhodišč.

Izdelani so bili podrobnejši scenariji na ekspertni ravni, ki se nanašajo na prostorsko urejanje obalnega pasu: ekološki scenarij, liberalni scenarij in vzdržni scenarij. Omenjeni scenariji so dragoceni predvsem z vidika usmerjanja prostorskega razvoja na območju treh obalnih občin, saj so del temeljnega strokovnega gradiva, ki bo zelo uporabno pri pripravi novih prostorskih načrtov občin.

Ekološki scenarij

v največji možni meri upošteva vidike ranljivosti v prostoru, ne upošteva pa vidikov privlačnosti za razvoj različnih dejavnosti v prostoru. Posega v zavarovana območja ter vanje vključuje tudi krajinsko bolj kakovostna območja. Večina obalne črte je občutljiva in potrebna varovanja; prostorske cezure, kjer je možen razvoj, so zgolj pri že obstoječih rabah, ki danes zasedajo obalo. Ohranja se obstoječe ali dodatno vzpostavi nove koridorje kot pomembne ekološke osi med piranskim zaledjem in sečoveljskimi solinami. Območja, ki spadajo pod Naturo 2000, bodo v bodoče gotovo potrebna posebne pozornosti.

Liberalni scenarij

v največji možni meri upošteva vidik privlačnosti prostora za razvoj različnih dejavnosti, ne upošteva pa ranljivosti prostorskih struktur ter potrebe po varovanju zavarovanih območij narave, kulturne dediščine, kulturne krajine in morja. Ne upošteva niti zakonsko zavarovanih območij in vanje posega z vidika privlačnosti prostora za razvoj dejavnosti. Predvideva sprostitev pravil za razporeditev dejavnosti v prostoru skladno z razvojnimi pritiski ter z interesi posameznih investorjev.

Pripravljen je bil z namenom, da se jasno izpostavijo sumarne posledice pristopa, ko bi postopoma začeli opuščati varovalne režime ter ob sedanjem velikem zanimanju in pritiskih po urbanizaciji, zlasti pri stanovanjski gradnji, turizmu in gospodarstvu, omogočili pozidavo obalnega pasu.

Vzdržni scenarij

skuša poiskati sinergijo med vidikoma privlačnosti in ranljivosti prostora ter uravnovežiti okoljski, ekonomski in družbeni vidik. Prostorske potenciale razvija tako, da ne ogroža izgube nenadomestljivih naravnih virov ter stika med morjem in obalo, ter s tem omogoča dolgoročno ohranjanje vseh potencialov. V zavarovana območja praviloma ne posega, v krajinsko kakovostna območja posega le mehko, ter vpeljuje ne pregosto pozidavo ostalega prostora.

Obalni pas razvija skladno z načeli vzdržnega razvoja prostora, morja in obale; rabe obale si medsebojno ne konkurirajo, temveč dopolnjujejo v razpoznavni skladnosti ter prispevajo k razvoju širšega in ožjega območja. V prostor obalnega pasu se umeščajo dejavnosti, ki ne obremenjujejo okolja, ki dolgoročno prinašajo dobiček in so tudi ekonomsko samozdržne. Poselitev in dejavnosti, ki niso povezane z rabo morja, se usmerja z obalnega pasu v zaledje s ciljem razbremenjevanja obalnega pasu. Poselitev se spusti do obale samo na območjih obstoječe poselitvene strukture.

Predlagani scenariji so bili analizirani in ovrednoteni glede na vplive v prostoru. Glede na rezultate ocene po zastavljenih kriterijih je očitno, da scenarij vzdržnega razvoja omogoča doseganje vizije in doseganje zastavljenih ciljev prostorskega razvoja obalnega pasu.

Analiza ogroženosti zaradi možnih nesreč v industriji

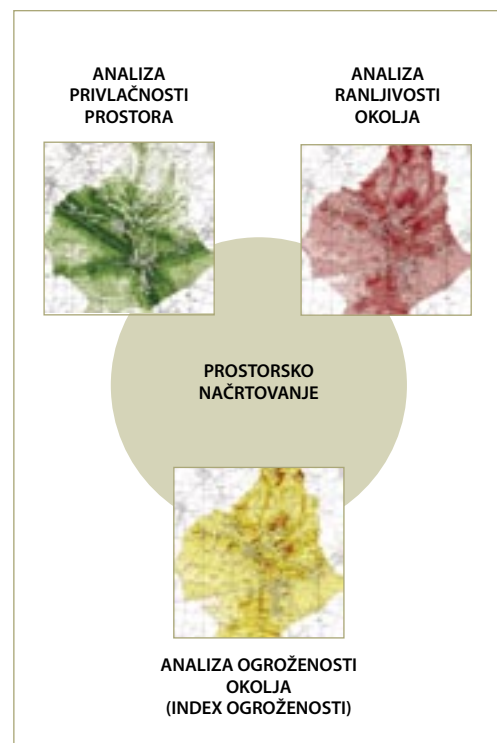
(v sklopu priprave novega
prostorskega načrta MO Koper)

Pri pripravi novega prostorskega načrta je MO Koper vključila analizo ogroženosti zaradi možnih nesreč v industriji. Pristop sledi zahtevi Direktive Sveta 96/82/ES o obvladovanju nevarnosti večjih nesreč, v katere so vključene nevarne snovi (Seveso II Direktiva).

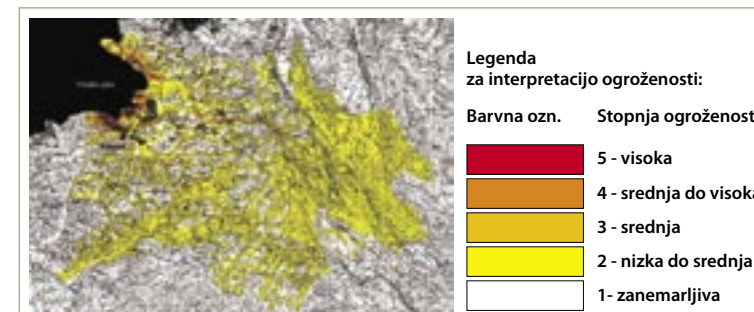
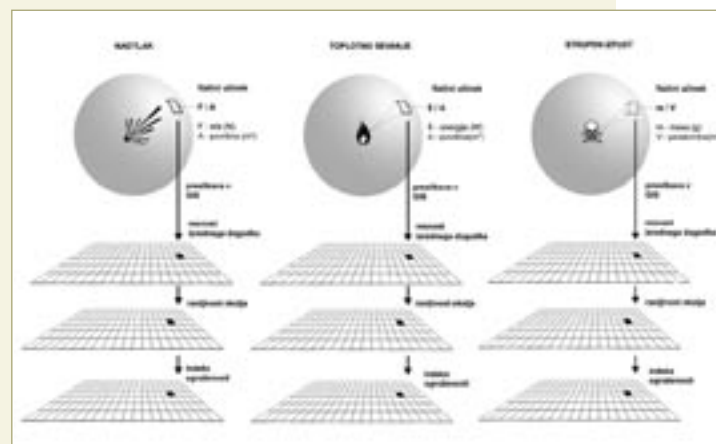
Prikazani primer se nanaša na območje MO Koper in koprsko pristanišče. Analiza ogroženosti okolja zaradi izrednih dogodkov z nevarnimi snovmi je eno izmed opravil optimizacijskega preventivnega varstvenega delovanja v okviru prostorskega načrtovanja. S to dopolnitvijo že uveljavljenih analiz privlačnosti prostora in ranljivosti okolja, kot strokovnima podlagama za odločanje o razvoju prostora, dosežemo vključitev industrijskega tveganja v celovito načrtovanje namenske rabe prostora.

V operativnem smislu je treba analizo ogroženosti pripraviti kartografsko (prikaz v sistemu GIS).

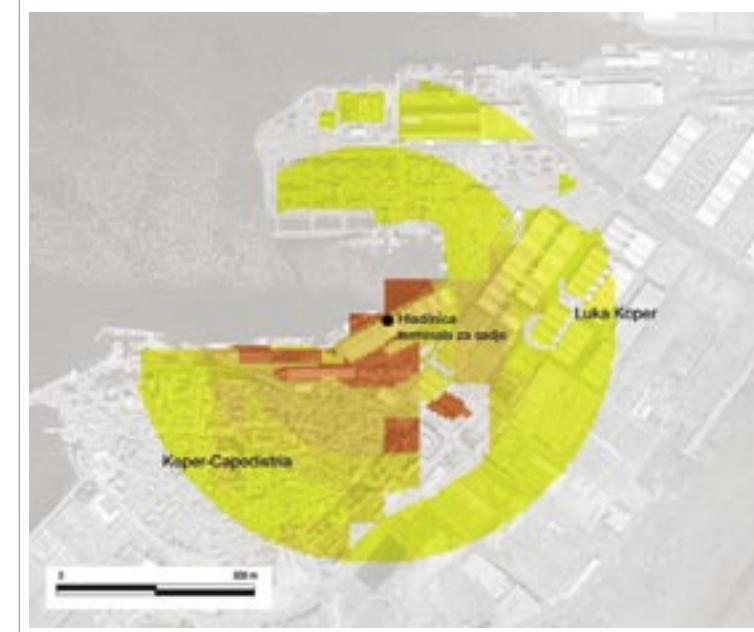
Vključitev analize
ogroženosti v postopek
prostorskega načrtovanja

Shematski prikaz prenosa rezultatov ocene
tveganja v analizo ogroženosti in GIS

Združen prikaz rezultatov
ranljivosti in ogroženosti
vod zaradi izpusta
škodljivih snovi v MO Koper

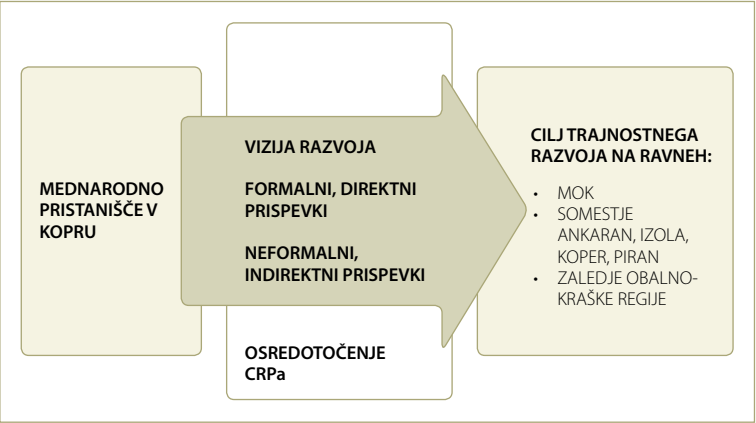

Eden od primerov izrednih dogodkov za koprsko pristanišče je izpust amoniaka iz hladilnice terminala za sadje v zrak med polnjenjem hladilnega sistema. Višja stopnja ogroženosti zaradi izpusta v zrak je na območjih višje gostote prebivalstva v okolici (staro mestno jedro). V okviru prostorskega načrtovanja to pomeni, da je treba hladilnico sadja v pristanišču bodisi premestiti, bodisi rekonstruirati tako, da ne uporablja več amoniaka kot hladilno sredstvo.

Ogroženost okolice
hladilnice v pristanišču
Koper zaradi izpusta
amoniaka

Umestitev luke Koper v trajnostni okvir razvoja Obalno-kraške regije

Shematski prikaz koncepta
metode za spremljanje
prispevka luke Koper
k trajnostnemu razvoju
Obalno-kraške regije

Pristanišče v Kopru ima za povezanost Slovenije s svetom velik pomen, saj deluje kot naše okno v svet. Za Koper je osrednjega pomena, saj se mesto na državni in mednarodni ravni razvija v pomembno prometno vozlišče in morsko pristanišče.

Eksplcitno ga omenjajo tudi dokumenti Evropske unije (TINA report) kot eno od vstopnih točk V. pan-evropskega koridorja z navezavo na morski prometni koridor ter v povezavi s spodbujanjem intermodalnih transportnih verig. Na razmeroma majhnem prostoru je veliko mobilizacijskih družbenih dejavnosti, ki lahko, ob ustrezni umestitvi in upravljanju, prinesejo visoke sinergijske učinke, po drugi strani pa lahko povzročajo velike družbene in okoljske konflikte. Nekateri od teh so prepoznavni že sedaj, na primer:

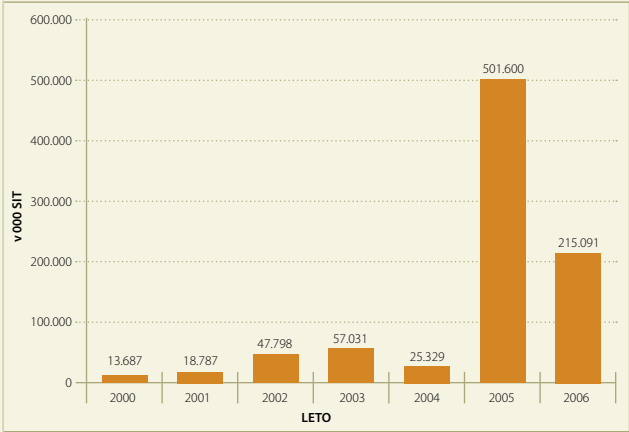
- slovenska obala je območje, kjer je prepletanje različnih gospodarskih in družbenih teženj najbolj intenzivno;
- na omejenem prostoru se srečujemo z razvojnimi potrebami in interesi, ki izhajajo iz funkcije bivanja, prometne funkcije v povezavi s potrebami samega pristanišča ter mednarodnega potniškega in blagovnega tranzita, iz kmetijske funkcije, ki izhaja iz prerojene in vse bolj donosne vinogradniške ter oljarske dejavnosti, iz turistične funkcije, ki po eni strani obremenjuje okolje s pritiski na prometno in bivalno strukturo, po drugi pa potrebuje ustrezno kvaliteto naravnega okolja in specifično kulturno ponudbo.

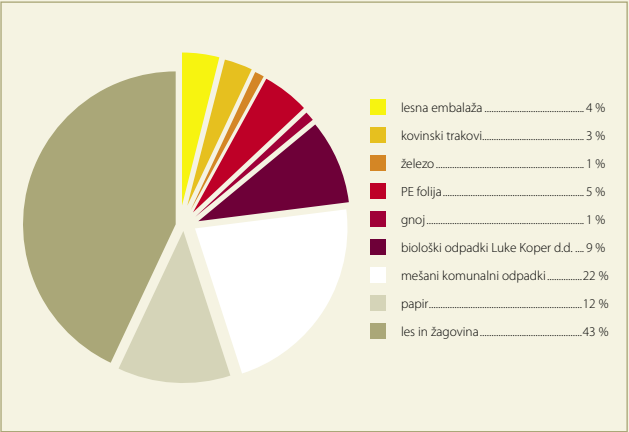
Sedanje stanje na območju pristanišča - morska gladina 0m

Simulacija sprememb na območju pristanišča zaradi dviga morske gladine za 1m

Izdatki za varstvo okolja v pristanišču Koper v obdobju 2000-2006

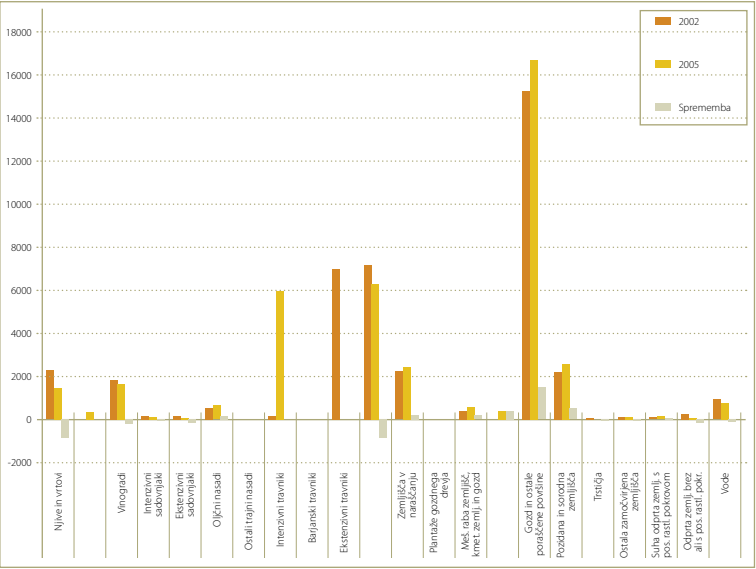

Delež ločeno zbranih odpadkov v letu 2006

Ker je cilj vseh sodobnih družb kakovost življenja njenih prebivalcev, je nujno tudi na slovenski obali združevati tako skrb za zagotavljanje visoko razvitega in mednarodno konkurenčnega gospodarskega potenciala kot skrb za dolgoročno varstvo kakovostnega okolja, zdravje, dobre družbene odnose, varnost in demokracijo. V tem smislu obsega presoja razvoja pristanišča naslednje vidike:

- povečanje obstoječih in uvedbo novih gospodarskih dejavnosti;
- demografske spremembe, ki bodo povzročile povečano potrebo po storitvah (npr. zdravstvenih storitvah in storitvah za starejšo populacijo) ter povečane zahteve po kakovosti bivalnega okolja in rekreaciji (sprostitvi ob obali);
- migracije, ki bodo spremenile socialno in kulturno sestavo ter povečale potrebo po različnih kulturnih, izobraževalnih, verskih ipd. storitvah;
- razvoj in potrebe dejavnosti, ki se vežejo na intermodalna središča: logistika, informacijske storitve, finančne storitve, bančništvo, trgovina;
- druge storitve, ki jih privlači velika izmenjava ljudi (gostinstvo, turizem, trgovina na drobno, zabavišna industrija, igre na srečo), in so lahko z vidika kakovosti bivanja za lokalne prebivalce problematične;
- povečane infrastrukturne potrebe (vse oblike prometa);
- povečane potrebe po pozidavi;
- povečan pretok ljudi in snovi, kar povzroča večje porabe snovi in emisije oziroma obremenitve (pritiske) v okolju;
- povečane potrebe po naravnih virih (npr. voda in energija).

Cilj projekta, ki bo zaključen konec leta 2008, je pregledno pokazati prispevke pristanišča v Kopru k trajnostnemu razvoju Obalno-kraške regije in uravnoteženemu regionalnemu razvoju. Ob tem bo prikazano, kako je mogoče integrirati okoljevarstvena merila v sektorske politike ter med seboj povezovati ukrepe za doseganje trajnostnega razvoja.

Dejanska raba kmetijskih zemljišč v MO Koper –ugotovljeno je bilo, da pristanišče nima vpliva na zmanjševanje obsega kmetijskih zemljišč na obalnem območju zadnjem obdobju

Celovita prostorska ureditev pristanišča v Kopru

Koprsko pristanišče presega pomen Kopra, Obalno-Kraške regije in Slovenije, saj je eksplicitno omenjeno v dokumentih Evropske unije (TINA report) kot ena od vstopnih točk V. panevropskega koridorja z navezavo na morski prometni koridor.

Strategija prostorskega razvoja Slovenije

Evropski dokumenti govorijo o spodbujanju intermodalnih transportnih verig, kjer imajo pristanišča najpomembnejšo oziroma ključno vlogo. Koprsko pristanišče je največje intermodalno vozlišče pri nas, ki povezuje morski prometni koridor s V. panevropskim koridorjem. Zaradi vse večje preusmeritve blaga s cest na pomorske avtoceste je treba zagotoviti pravočasno in konsistentno rast trgovskega pristanišča v Kopru.

Pristanišče Koper se že petdeset let razvija na območju Koprskega zaliva med severno obalo starega mestnega jedra, ustjem Rižane in zalivom Polje pri Ankaranu. Začetki izgradnje pristanišča segajo v leto 1957, ko se je začel izkop morskega dna na severni obali mesta. Leta 1967 je bila z izgradnjo železniške proge Koper - Prešnica, luka Koper vključena v evropski železniški sistem.

V treh desetletjih med leti 1968 in 1998 so bili zgrajeni terminal za naftne derivate, kemikalije, olje, les, glinico, kontejnerski terminal, terminal za razsute tovore, silos za žita, skladišče za bombaž, živinski terminal, terminal za avtomobile.

Sočasno z razvojem dejavnosti je Luka Koper sistematsko pristopala k ravnanju z okoljem in k prilagajanju standardom EU. Tako v Luki Koper poteka ločeno zbiranje odpadkov in njihova predelava, vzpostavljen je monitoring, v letu 2004 so zaradi zagotavljanja ustreznih okoljskih standardov preuredili terminal za razsute tovore, ki je dobil ime Evropski energetski terminal.

Ladijski pretovor je konec leta 2005 že presegel 13 milijonov ton. Po primerjavi obsega dosedanjega razvoja z načrtovanim je bilo v letu 2006 pristanišče Koper nekje na polovici svojega prostorskega razvoja. Izgrajene so bile operativne obale v dolžini 3.134 m s 25 privezi, pokrita skladišča s površino 300.000 m² in urejena odprta skladišča s površino 950.000 m², kar je predstavljalo približno dve tretjini sedaj načrtovanih operativnih obal in urejenih zalednih skladiščnih površin.

Ministrstvo za promet je v letu 2006 podalo predlog za izdelavo državnega prostorskega načrta za celovito prostorsko ureditev pristanišča za mednarodni javni promet, ki bi obsegalo dejavnosti tovarnega in potniškega pristanišča ter drugih dejavnosti, vezanih neposredno na pristanišče, s poudarkom na oblikovanju kontaktnih površin z mestoma Koper in Ankaran ter širšim prostorom, rešitvami za omilitev škodljivih vplivov na okolje, ter določitvijo mejne zmožnosti nadaljnjega razvoja pristaniških zmogljivosti.

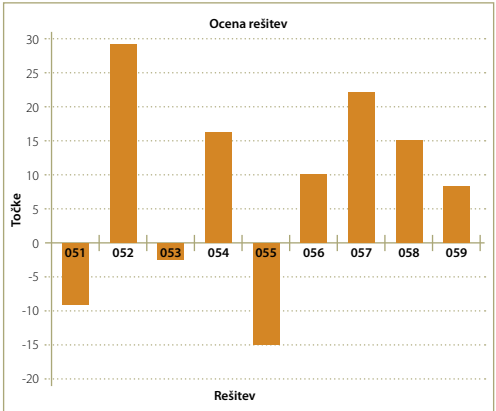
V oktobru 2006 je bil z namenom pridobitve strokovnih podlag razpisan javni, odprti, enostopenjski natečaj za celovito urbanistično rešitev koprskega pristanišča s poudarkom na problematiki sožitja z ostalimi dejavnostmi, ki so v prostoru že prisotne ali pa se še bodo razvijale.

Natečaja se je udeležilo devet avtorskih skupin, ki jih je natečajna komisija ocenila na podlagi meril, ki so bila navedena v razpisnem gradivu.

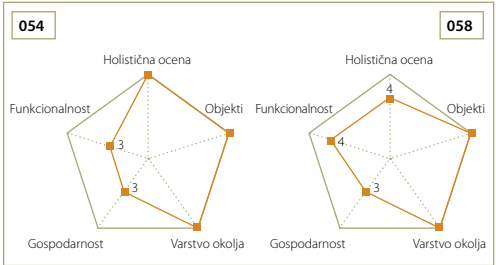
Ministrstvo za okolje in prostor je novembra naročilo večparametrski model vrednotenja, ki bi ga ocenjevalna komisija po potrebi uporabila pri svojem delu. Zahteve za model so bile:

- omogoča naj pregledno ocenjevanje natečajnih rešitev z naslednjih vidikov (kriteriji): funkcionalna merila, okoljska merila, oblikovalska merila, ekonomska upravičenost, merilo urbane ekonomike, tehnična uresničljivost, faznost, uporabnost;
- prilagodi naj se celostnemu (holističnemu) ocenjevanju alternativ;
- omogoča naj jasno poročanje o rezultatih ocenjevanja.

Uporabljen je bil večparametrski model vrednotenja DEX (Decision EXpert).

Prikaz rezultatov ocenjevanja natečajnih rešitev

Primerjava natečajnih rešitev 054 in 058: razvidno je, da je varianta 054 boljša pri holističnem kriteriju, medtem ko je rešitev 058 nekoliko boljša z vidika funkcionalnosti

Izmed prispelih devetih rešitev (delovne oznake od 051 do 059) je bila najbolje ocenjena rešitev 052, nato 057, 054 in 058 sta si blizu in si delita tretje mesto, 056 in 059 imata nekaj izvirnih idej oziroma predlogov, medtem ko so 053, 051 in 055 po funkcionalnosti in/ali izvedljivosti neustrezne.

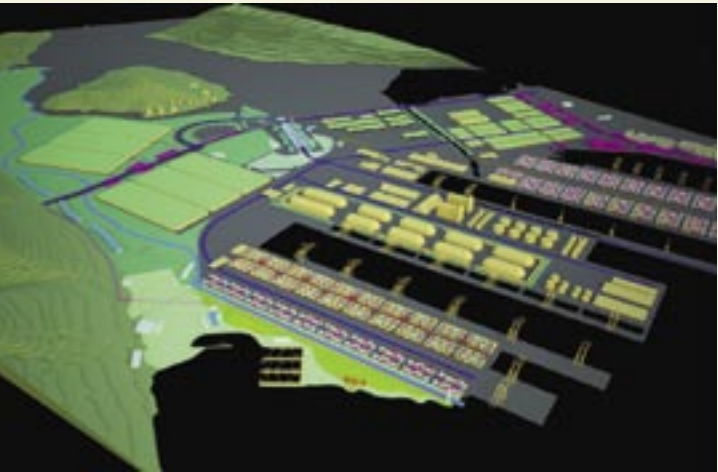
Natečaj je bil zaključen v marcu 2007. Na podlagi pridobljenih ocen, podprtih z ugotovitvami računalniško podprte metode ocenjevanja, je komisija podelila prvo nagrado skupini avtorjev v sestavi: Marco Venturi, Lučka Ažman Momirski, Samo Oblak, Tjaša Pečnik, Marko Stanovnik, Jure Šuštar in konzultant Mario Marri.

V prvonagrajeni rešitvi je poseben urbanistični in arhitekturni napor namenjen zasnovi stičnega območja urbanega jedra Kopra in Luke, kjer se uredi potniško pristanišče za večje potniške ladje. Obstoječi skladišči se preuredita v objekt potniškega terminala. Spremljajoči program je namenjen javnosti in je tako sočasno mestotvoren.

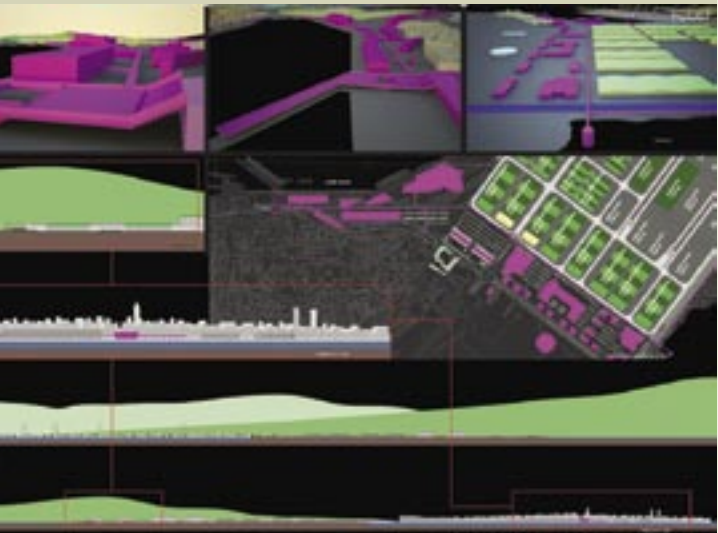
Povezovanje širšega območja je omogočeno s povezovalno potjo med zgodovinskim mestnim jedrom Kopra in novim turističnim območjem pri Ankaranu. Pot poteka deloma ob meji Luke Koper, deloma skozi območja pristanišča, deloma je dvignjena na višino, kar omogoča odpiranje novih pogledov.

Pristanišče je zasnovano kot zeleno pristanišče, kar bo dalo pristanišču razpoznavno obliko v širšem prostoru. Zeleni sistem vključuje obstoječe zelene površine, ozelenitev obstoječih in novozgrajenih skladišč, kontaktno območje z naravnim rezervatom Škocjanski zatok, zazelenitev parkirnih površin na kamionskem terminalu, zeleno bariero na tretjem pomolu in oblikovanje nove krajine na strani Ankara.

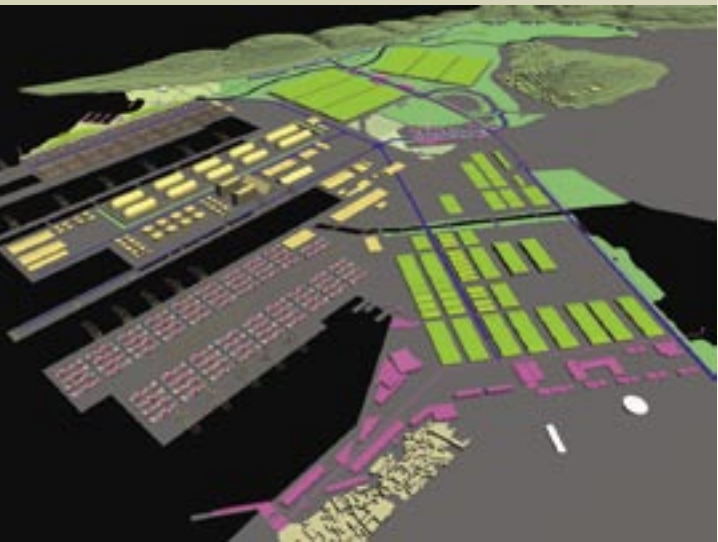
Obstoječi vhod v pristanišče je ohranjen kot službeni in nadomestni vhod. Nov vhod je navezan na priključno cesto, ki navezuje Luko Koper na avtocestno omrežje. Ob novem vhodu s spremljajočimi objekti je zasnovan energetski park, ki zagotavlja delno samooskrbo pristanišča z električno energijo in je hkrati izobraževalno središče pristanišča. V drugem nivoju vhoda v Luko Koper so predvideni objekti spremljajočih dejavnosti, ki so preko povezovalne poti dostopni tudi javnosti.

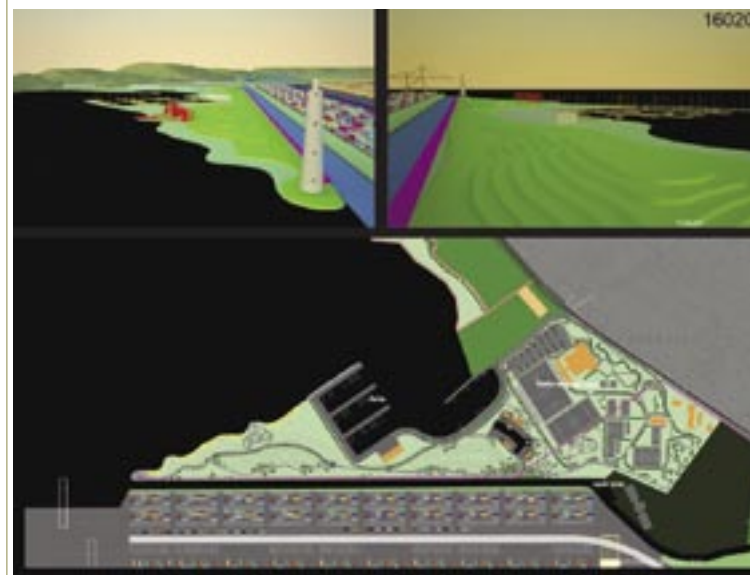
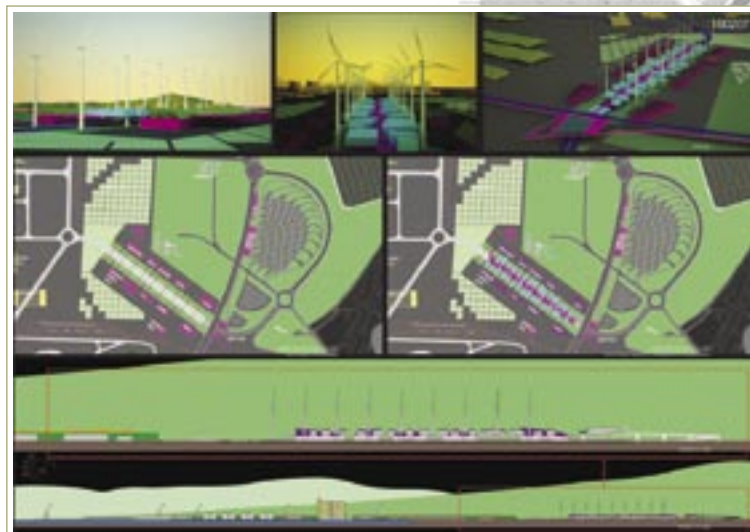
Prvonagrajena rešitev: pregledna situacija- tloris

Prvonagrajena rešitev: pešpot in kolesarska steza

Perspektiva z juga proti severu z zelenimi strhami

Predvideno je povečanje pomolov z bazeni na čelu pomolov ter pokritje obstoječe lokacije razsutih tovorov. Na območju novega tretjega pomola je poleg terminala predvidena ureditev ločilnega pasu - ozelenjen nasip, umestitev vojaškega pristana, ureditev športnega parke in mandrača za komunalne priveze ter območje vodne ločnice z obrežnimi mokrišči in školjčnimi sipinami pri pomolu Sv. Katarine. Načrtovana je prestavitev Rižane v estuarij razbremenilnega kanala. Na ta način bo ponovno omogočen dostop do Rižane, ki je trenutno omejen, ker se nahaja znotraj ograjenega območja Luke Koper.

V nagradi natečajni rešitvi so prelagane tri variante prostorske ureditve: minimalna, uravnotežena in maksimalna.

Ob zaključku natečaja je komisija priporočila naročniku, da nadaljuje načrtovanje in izdelavo strokovnih podlag na osnovi prvo nagrajenega elaborata za predlagano 2. fazo.

Avtorji prvonagrajene rešitve:
Marco Venturi, Lučka Ažman
Momirski, Samo Oblak, Tjaša
Pečnik, Marko Stanovnik, Jure
Šuštar in konzultant Mario Marri.

Vključenost prebivalcev v razvojna načrtovanja

Regionalni razvojni program Južne Primorske (v nadaljevanju RRP) za obdobje 2007-2013 je skupni projekt osmih južnoprimorskih občin, ki obsegajo območja Slovenske Istre (občine Izola, Koper in Piran), Krasa (občine Divača, Hrpelje-Kozina, Komen in Sežana) in Brkinov (občina Ilirska Bistrica). V njem so opredeljene glavne razvojne naloge, prednostni regionalni programi, programi čezmejnega sodelovanja, razvoja slovenske manjšine v zamejstvu in avtohtone italijanske narodne skupnosti v Sloveniji.

Namen programa je spodbujati skladen regionalni razvoj na področjih gospodarstva, prostora in družbenih storitev. To naj bi pripomoglo k zmanjšanju razlik v razvoju med regijami, preprečilo nastajanje novih območij z večjimi razvojnimi problemi, zajelo beg možganov in izseljevanje prebivalstva, prispevalo k varovanju okolja, narave in kulturne dediščine ter drugega javnega dobrega. Pri njegovi izdelavi so sodelovali predstavniki deležnikov na delavnicah in razpravah, na osnovi katerih je bil program oblikovan in sprejet.

Glavni organi regije so Svet regije, Regionalni razvojni svet in Regionalna razvojna agencija (RRA). Svet regije sestavljajo župani osmih južnoprimorskih občin: Divače, Hrpelja-Kozine, Ilirske Bistrice, Izole, Komna, Mestne občine Koper, Pirana in Sežane. Svet regije opravlja več nalog. Med drugim sprejema RRP in potrjuje njegov izvedbeni načrt, potrjuje kriterije prioritarnih regionalnih razvojnih projektov, predstavlja regijo in sodeluje z regijami drugih držav. Svet regije ima predsednika in namestnika predsednika, ki se letno izmenjujeta po abecednem vrstnem redu občin. Regionalni razvojni svet južnoprimorske regije sestavlja 20 članov: osem predstavnikov občin, osem predstavnikov gospodarstva ter po en predstavnik italijanske narodne skupnosti, upravljalcev zavarovanih območij, sindikatov in nevladnih institucij.

Vloga prostorskega načrtovanja pri razreševanju razvojnih izzivov

Prostorsko načrtovanje je proces, ki vključuje oblikovanje prostorsko razvojnih dokumentov od vizij, strategij do izvedbenih načrtov. V okviru tega procesa se med seboj povezujejo vsebine in akterji ter prostor, kar predstavlja okvir za usklajevanje vidikov konkurenčnosti in trajnosti.

Prostorsko načrtovanje v Sloveniji izhaja iz tradicije povezovanja prostorskih, okoljskih, socialnih in gospodarskih vidikov. Prešlo je različne razvojne faze. Bilo je del tako imenovanega integralnega družbenega planiranja, ki je poleg prostorskega vidika vključevalo še socialni in ekonomski vidik. Dezintegracija družbenega planiranja je prinesla večji poudarek na sektorskem planiranju, v zadnjem času pa poteka posodobitev sistema prostorskega načrtovanja, da bo sposobno na hiter in učinkovit način podati predloge rešitev za različne zahteve in potrebe družbe.

Preko tovrstnih procesov smo pridobili spoznanja, za katera menimo, da so pomembna za nadaljnji proces utrjevanja prostorske dimenzije in prostorskega načrtovanja na vseh ravneh, od nacionalne do lokalne ter nadnacionalne ravni. Ta so:

Prvič: Prostorsko načrtovanje lahko prispeva pomembna orodja za razreševanje različnih razvojnih izzivov, s katerimi se soočamo na ravni Evrope ali v posameznih državah vse do lokalnega razvoja, kot so npr. prilagajanje vplivom klimatskih sprememb, zagotavljanje zanesljive in trajnostno naravnane energetske oskrbe, obvladovanje vplivov demografskih sprememb na prostorski razvoj, ohranjanje kulturnih in naravnih virov, obvladovanje nenačrtnega širjenja urbanih območij ter nenazadnje obvladovanje pritiskov razvojnih dejavnosti na obalna območja.

Drugič: Teritorialno sodelovanje na področju prostorskega načrtovanja med državami odpira nove možnosti za trajnostni prostorski razvoj EU in implementacijo njenih strateških usmeritev.

Tretjič: Horizontalna in vertikalna usklajenost politik, zlasti politik, ki imajo vplive na prostor, prispeva k njihovi večji učinkovitosti, kar vodi tudi k kvalitetnejšim odločitvam o razvoju v konkretnem prostoru.

Prostorsko načrtovanje pa mora zato ponuditi:

- preglednost postopkov načrtovanja in odločanja,
- celovito obravnavo problematike z vključevanjem prostorskih, okoljskih, socialnih, gospodarskih in finančnih vidikov ter
- vključenost vseh relevantnih partnerjev, vključno s sektorji in civilno družbo ter javnostjo, na osnovi partnerskega sodelovanja, že v najzgodnejših fazah načrtovanja.

Prepričano smo, da so te vsebine ključne za krepitev prostorskega načrtovanja na čezmejni, nacionalni, regionalni ali lokalni ravni in lahko prispevajo k trajnostnemu prostorskemu razvoju Evrope.